

HIVATALOS BÍRÁLAT

Kemecsi Lajos: *Néprajz és muzeológia. Az elmélet és gyakorlat alakulása a 20–21. században* (Pomáz, 2021) című akadémiai doktori értekezéséről

A művet kézhez kapva első impresszió az öröm, hogy ismét született egy összefoglalás a kultúra e meghatározó, aktív szereplőjéről (Fejős Zoltán 2019-ben megvédett disszertációja után). Az értekezés címében jelzett vizsgálat a Néprajzi Múzeum és részben a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) bemutatásának keretében történik, alapvetően pragmatikus megközelítésben, de beillesztve a nemzetközi analógiák és elméleti trendek szövetébe, különös tekintettel a 21. századi „múzeumi paradigmaváltás”-ra.

A témaválasztással kapcsolatban fölmerülhet a kérdés: Megint egy dolgozat a múzeumról, sőt a Néprajzi Múzeumról?, amire a helyes válasz minden bizonnyal az, hogy még csak a második. A téma és feldolgozása valóban nem szokványos az akadémiai doktori értekezések körében, azonban tekintettel az intézmények jelentőségére, rendkívül időszerű és gazdagon kamatozó mind a muzeológia tudománya, mind a múzeumok korszerű működtetése szempontjából.

A dolgozat műfaja a gyakorlati és elméleti célkitűzésből adódóan nehezen meghatározható. Igazi omniarium. Minden szerepel benne, amit a jelölt a Néprajzi Múzeum múltjában, jelenében jövőjében és a modern muzeológiában fontosnak tart. Összegző mű, a hangsúly azonban a múzeumelemzésre, praktikus tervek, társadalmi küldetésre, a társadalommal folytatott kommunikációra esik. A jelölt úgy fogalmaz, hogy értekezése nem átfogó múzeumelmélet, de tárgyát „*elméleti-módszertani szempontból közelíti*” meg, amivel „*alapot kíván teremteni az etnográfiai gyűjteményképzés és reprezentáció, tudományos kutatások gyakorlatához*” is. Általános ismertetőt nyújt a néprajzi muzeológiáról és a két legnagyobb múzeumról: hogy jöttek létre, miből állnak, mi a feladatuk, hogyan illeszkednek a múzeumok sorába, a társadalomba, a tudományba és a világba, milyen metódusokat alkalmaznak és kell majd alkalmazniuk. Következésképpen a disszertáció jobbra az alkalmazott tudományok körébe tartozik.

A feldolgozás módszere alkalmazkodik a tematika összetett voltához. Vannak benne történeti, komparatív tanulmányok és bő, leíró ismertetések, programtervek. A szerző áttekinti a vonatkozó szakirodalmat, összegzi személyes múzeumi, vezetői tapasztalatait, korábbi tanulmányait, és támaszkodik a múzeumi dokumentumokra, amelyek egy része újdonságként jelentkezik. *A szemléletmód* Deák Ferenc felfogását idézi. Kemecsi Lajos megtalálja az ideális egyensúlyt a hagyományos és a korszerű, avagy divatos teóriák, gyakorlatok között. A legfontosabb Hogyan tovább?-kérdésre megnyugtató választ ad. A múzeumok megújulása során ugyanis komoly dilemma, miként viszonyuljanak a tömeg- és üzleti igényekhez, azaz: formálják-e a kultúrát vagy bele simuljanak a globális popkultúrába. Az Összefoglalásában és több helyütt is arany középutas megoldást ajánl: „*A néprajzi múzeumoknak ki kell tudni elégíteni ezen csoportok igényeit, megőrizve identitásuk, tudományos szerepük[...] egyensúlyát*”.

A DISSZERTÁCIÓ TARTALMÁRÓL

A 375 oldalas mű szövegét 83 fotó illusztrálja. A formai követelményeknek megfelelő filológiai apparátus 1449 lábjegyzetből és 54 oldalnyi bibliográfiából áll. A szöveg bevezetést, négy nagy fejezetet és összegzést tartalmaz.

A következőkben a mű konkrét tartalmi egységeit veszem sorra a mondanivaló és a műfaji arányok szempontjából.

A **Bevezetés** nemcsak a téma szokásos kijelölése, hanem egy 2,5 oldalas tanulmány a korszerű és hiteles múzeum definiálásáról. Az utóbbi évtizedek fejleményeiről megállapítja, hogy „*Leegyszerűsítve, a múzeum napjainkra olyan kulturális szórakoztató helyszínné alakult, a fogyasztás helyszínévé, ahová elsősorban az attrakció, az élményszerzés miatt jön a látogató.*” Legfontosabb mondandója mégis az, hogy „*A korszerű és hiteles múzeum két tartalmi és módszertani pillérre épül: az egyik a gyűjteménye, a másik az intézmény tudományos és társadalmi küldetése.*”

A tárgyalás első fejezete – II. sorszámmal – a „**Néprajzi muzeológia**”, amely öt alfejezetre tagolt.

Az első alfejezetet a *múzeumépületeknek* szenteli, amit a Néprajzi Múzeum új, története folyamán első neki emelt háza motivált, valamint az a tény, hogy a globális turizmus hatására egyre népszerűbbé váló múzeumok épületei napjainkban az egykori templomépítészettel vetekszenek. Első része – saját korábbi cikkére is támaszkodva (2010f) – újszerű, fontos tanulmány. A szerző nemzetközi példákkal jellemzi a múzeumi átalakulás folyamatát, amelynek hatására a múzeumépületek nemcsak a modern építőművészetbe illeszkednek, hanem „önreflexív módon” a megváltozott koncepciót is tükrözik. Kitér a tervezés gyakori hibáira és erényeire, elsősorban Victoria Newhouse könyvére (1998) hivatkozva.

A jelentős múzeumépületek elemzése után 1–1,5 oldalon szól a Szabadtéri Néprajzi Múzeum iroda- (2003), bejárati és kiszolgáló épületeiről is. Velük kapcsolatban azonban az építészeti jelentőség, az esztétikum és az önreflexivitás helyett csupán a múzeumi feladatok jobb elvégzését értékeli, talán mert esetükben az önreflexió inkább vonatkozik a múzeumvezetőre, mint a múzeum lényegére.

Ezután következik a Néprajzi Múzeum története épületei tükrében és az újonnan készülő múzeum rendkívül érdekes bemutatása, a tervpályázatoktól a megvalósulásig, fősorakoztatva az új épület külföldi párhuzamait. Majd részletezi az új múzeumban és a Szabolcs utcai gyűjteményi központban (NMGYK) végzendő feladatokat.

A második alfejezet *Változó múzeum – új gyűjteményi stratégia* címen ismerteti a gyűjtés és a gyűjteménykezelés történetét a Néprajzi Múzeumban, hivatkozva „*Fejős Zoltán főigazgató tudatos és átgondolt gyűjteményfeltáró programjára*” és az általa létrehozott *A Néprajzi Múzeum Gyűjteményei* című alaplóműre. Földézi a múlt tárgyainak tudományos forrásjellegét. Majd beszámoló következik az archívum szerepéről, a digitalizálásról, ezután ismét a gyűjteményezés különféle, nagyrészt gyakorolt módjairól és tematikájáról ír, a teljes repertoárt fősorakoztatva. Taglalja a tárgygyűjtemény különféle megítélését, a

műkereskedőktől való vásárlást, az esetleges gyűjtőtevékenységet, és hangsúlyozza a tervszerűség igényét minden gyűjteményben.

A műkereskedelemnek külön alfejezetet is szentel Műkereskedelem és néprajzi muzeológia címmel, ami leíró jellegű, életképekkel tarkítva, megengedő kritikával. Tájékoztatás nyújt az újabb gyűjtésekről, és itt kerít sort az Skanzen II. tájegysége tárgygyűjtéseinek jellemzésére, rámutatva az időkénszer és az ideális berendezési elvek viszonyára. Utóbbi – tegyük hozzá – kevéssé tudott érvényesülni a sok adatolatlan, régiségkereskedőktől, internetes árverésen gyűjtött tárgyakkal. – Hasznos lett volna kitérni arra is, miként hat a rövid határidős pályázati rendszer és a külső kivitelezés a megvalósítás minőségére.

A negyedik alfejezetben a Néprajzi Múzeum és állandó kiállítás címen ismerteti a tervezett új kiállítások koncepcióját, összevetve a jelentős külföldi múzeumokéval. Bemutatói célként jelöli meg a hagyományos és mai világ kapcsolatát, középpontban a múzeum saját történeti korpuszával, valamint a személyességet és történetmesélést, a múzeum és a társadalom kapcsolatát, a Néprajzi Múzeum egyediségének érzékeltetését. Ezt követi a részletes tematikai bemutatás. A népművészet kiemelt szerepet kap, meglepően csak az 1870-2020-es időhatárok között. Értekeznek az örökségről, mint az identitásképzés eszközéről. Beszámol továbbá a látványtárról és az időszakos kiállításokról.

Az 5. Emlékezetpolitika... c. alfejezet vázlatos tanulmány a memory studiesről. A UNESCO definícióból kiindulva megállapítja, hogy a múzeum „*az emlékezetkultúra és emlékezetpolitika kitüntetett helye*”. Ír a múzeum, a társadalmi, nemzeti emlékezet és identitás összefüggéseiről. Az Néprajzi Múzeum 2013-ban kelt küldetésnyilatkozatában is megjelenített „társadalmi múzeum” fogalom tartalmát jellemzi. Kiemeli a múzeum kultúrateremtő kommunikációját, társadalmi hasznosságát, annak a felismerését és elismertetését, valamint a tudományos munka fontosságát.

A második (III. számú) főfejezet témája a **Szabadtéri néprajzi muzeológia**.

Első, hétoldalas Tudományos kutatás a magyar szabadtéri múzeumokban című alfejezetben a múzeumi kutatások jelentőségéről szólva fölidézi Hoffmann Tamás (1970b) és Paládi-Kovács Attila téziseit (1999, 2011, 2020), köztük a diakrón szemlélet fontosságát, amelybe a divatos jelenkutatás is beillesztendő, hisz része annak.

Ezután beszámoló következik az 1980-ban kutatóhelyé minősített SZNM tevékenységéről, bemutatásának tárgyáról: a paraszti, paraszt-polgári életmódról, annak kibővítéséről a városi, ipari munkásság stb. kultúrájával. Ismerteti kiadványait és válogatott publikációit, más tudományokhoz, hazai és külföldi kutatóhelyekhez való kapcsolódását. Rövid programadásában a hagyományos és az új módszerek egészséges kompromisszumát képviseli.

Nem fejt ki viszont, hogy a múzeum a népi építészet kutatásának központja, amelynek tudományos műhelyében alapvető monográfiák születtek, fedezetét képezve az SZNM tudományos terveinek, rangjának, akárcsak a szintén nem említett lakáskultúráról, bútorokról, tüzelőberendezésekről írt monográfiák.

A 2. Életmódtörténet és hagyatéki leltárak, árszabásokról szóló alfejezetben értekeznek a rekonstrukció hitelességéről, az ezt segítő inventárium- és történeti forráskutatásról, kiemelve Hoffmann Tamás kezdeményezését, megfelelkezve azonban a több ezres

gyűjteményt létrehozó Rassy Tiborról. Böven foglalkozik az inventáriumok tartalmi elemzésével, szűkebben az árszabásokkal. A témában született SZNM-publikációk felsorolása itt is esetleges.

A harmadik alfejezet „A mezővárosi életmód és kultúra bemutatása szabadtéri néprajzi múzeumi kiállításokban”. A jelölt ezúttal – nem pedig a fejezet élén – tér ki az SZNM történetére és tudományos koncepciójára. Az alfejezet nagy részét a felföldi és alföldi mezővárosok leírása alkotja.

A negyedik rész a Kihívások és válaszok a szabadtéri néprajzi muzeológiában. – Arnold J. Toynbee örülne, hogy a Challenge and Response majd 70 év múltán is népszerű. – Kemecsi Lajos előrevetíti, hogy e „*vázlatos alfejezetben a szabadtéri néprajzi múzeumok átalakuló, modernizálódó jellemzőit kívánom hangsúlyozni.*”

Aktuális-e a múzeumtípus?-kérdés körüljárása után az épületekről, áttelepítési munkáról, másolatokról és rekonstrukciókról számol be, majd röviden az épületbontásról és -berendezésről (8 sor), amelyek elveit nem részletezi. Több szó esik a tudásközvetítésről, a kommunikáció módjairól, multimédia-eszközökről, QR kódról, látogatóbarát múzeumi marketingről.

Böven foglalkozik a kiállításokkal, főleg a kiútkereső műtermi tárlatokkal, beillesztve egyes enteriőrök, időszaki kiállítások ismertetését. A kiállításokkal kapcsolatban ismét hangsúlyozza a történetmesélés fontosságát, audiovizuális, on line eszközökkel is. Ugyancsak böven elemzi a verseny a látogatókért problémát és a turizmus elvárásainak kiszolgálását. Itt is megállapítja, hogy „*A múzeum napjainkra olyan kulturális szórakoztató helyszínné alakult, a fogyasztás helyszínévé, ahová elsősorban az esemény/attrakció miatt jön a látogató.*” – ami túlzó: igaz is meg nem is. Megszívlelendő állítása viszont, „*hogy elsődlegesen nem a piacot, hanem a társadalmat kell kiszolgálnia a múzeumoknak.*”

A következő, **Tudományos kutatásra épülő esettanulmányok múzeumi környezetben-** főfejezet alapján Kemecsi Lajos skanzen témájú közleményeinek 84 oldalas, összefésült gyűjteménye, amelyek zömében az SZNM általa is épített II. tájegységről szólnak.

Bevezetés gyanánt megosztja gondolatait a tárgytörténet fölértékelődéséről és a múzeumok tudományos labor voltáról, majd nyolc alfejezetben az SZNM egyes épületei, portái bemutatása következik. E tanulmányok a megvalósításról szólnak, ám értékítélet nélkül; a múzeum bevált tudományos terveinek tematikája szerinti beszámolók a telepítés, az épületek és berendezéseik elemeiről és sajátosságairól, több helyen is kiegészítve a tulajdonos család történetével és a táji, kulturális miliő ismertetésével.

Az 1. A Felföldi mezőváros tájegység megvalósítása a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban-alfejezetben alkotó résztvevőként írja le a tájegység elkészítését, kitérve a kivitelezés nehézségeire és a hitelesség kérdésére is, ami, tudjuk, minden tudomány alapköve, legyen az klasszikus vagy korszerű.

A fölmerült problémák közül említtem a jelölt szavaival, hogy „*1000 tonna kő Szentendrére szállítása és a beépítéshez szükséges helyi megmunkálása komoly kihívást jelentett a kivitelezőnek.*” – Olyannyira, teszem hozzá, hogy a nem Felföldről származó kövek közt öklömnyi rések maradtak, ami jól látható a disszertáció fotóin is. Hogy a falak megálljanak, agyag helyett betont alkalmaztak (nem muzeológusi javaslatra). Az indoklás szerint a „tartósság érdekében”, noha rengeteg sárral rakott kőfal több száz éves. Vajon a

betonkötés kitart-e ennyi ideig a pontatlan illesztésekben? E megoldással és a műkereskedelemből származó adatolatlan berendezési tárgyakkal kapcsolatban is fölmerül a hitelesség problémája, amit a jelölt pontosan érzékelt, és bevezette „*hitelesség másik dimenziója*” fogalmát. – Megjegyzem, e másik dimenzió úgy viszonyul a hitelességhez, mint a fűrészporból sült haborús kenyér a búzakenyérhez.

Ebben az alfejezetben a szerző ismét foglalkozik a műkereskedők által gyűjtött tárgyakkal és a műtárgymásolatok kérdésével, valamint az e tájegységnél először alkalmazott „berendezés szimulációjá”-val, ami nem más, mint próbaberendezés valódi tárgyakkal. Utóbbi – nem a jelölt ösztönzésére – a műtárgyak fölösleges mozgatása, amire a leltári számmal készült szöveges, rajzos berendezési tervek mellett csak kellő tapasztalat híján lehet szükség, azonban a tárgyvédelem ellen hat.

A 2. alfejezet a Gyöngyösi hagyatéki leltárak elemzésének tapasztalatait idézi, részletes helységtörténettel, iparosleltárak szövegével. Foglalkozik továbbá „*Divatkövetés – divatmutatás a lakáskultúrában*”, „*A ruha teszi a gyöngyösi polgárt?*”, „*Mentalitás – kultúra, a leltárak alapján kibomló kép*” és az „*Az egykori táplálkozáskultúra emlékei a leltárakban*”-témákkal.

A 3. alfejezet, A filoxéravész és a Felföldi mezőváros tájegység a jelenség hatásairól, a szőlőtermesztésről és épületeiről szól. Bemutatásuknál megint olvashatunk az interaktív eszközök szükségességéről és az interpretátorok szerepéről.

A következő rész, a 4. Szakralitás a múzeumi enteriőrben, a Bíró Friderika által az egyik gyöngyösi házban berendezett Szt. Kereszt Társulat reggeli összejövetelét emeli ki, hangsúlyozva az interpretátor szükségességét.

Az 5. alfejezet témája a Felföldi borkereskedő háza a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Tárgyalása a telepítési és berendezési tervek szokásos beosztását követi a lokális környezet földidézésével. Részei: „*A ház alaprajza és építési korszakai, A múzeumi bemutatás, berendezési elvek, A lakáshasználat és tárgyi világ a kiállításban, A lakószoba berendezése, A szabadkéményes konyha és a pitvar berendezése, A konyhából nyíló kamra berendezése, A melléképületek berendezése.*”

A 6. alfejezet A tokaji ház a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban címet viseli. Leíró alfejezetei: „*A tokaji épület jellemzői, A múzeumi bemutatás, berendezési elvek, A lakáshasználat és tárgyi világ a kiállításban, A lakószoba berendezése, A konyha és a pitvar berendezése, A kamra berendezése, A bodnärműhely berendezése.*” A szabadtéri kiállítási újítások között említi a beltéri átlátszó műanyag falat, amelyet Balassa M. Iván 20. század elejét reprezentáló szobaberendezésébe illesztettek, továbbá az udvaron fölállított dongatornyokat (nem műanyag) etc.

A 7. A hétfalusi telek az Erdélyi épületegyüttesben a jelölt „*a 21. század első évtizedében végzett terepmunkára építő komplex szabadtéri kiállítási projekt jellemzőit kívánja összefoglalni.*”

Alfejezetei: Hétfalu településtörténete, néprajzi jellege (csángók, a fuvarozás jelentősége), Hétfalu településének és építészetének általános jellemzői, A hétfalusi telek építményeinek jellemzői, A tervezett kiállítás jellemzése, benne: a QR kódos, internetes ismeretközvetítésről, férfi-, női viselet ismertetése, a borica tánc, mint személyes történetmesélés, hétfalusi festett bútor és falborítás Pürkerocról. A ház és berendezése ezúttal nincs leírva, csak az állandó és alternatív koncepciók: „*termes múzeumi tematikus tárlatok és*

az enteriőrök vegyes szerepeltetése valósul meg a hétfalusi telken is”, valamint a járműkultúra, ezen belül szekerek bemutatása csűrben. Utóbbival kapcsolatban áttekinti a szállítás és közlekedés hazai kutatását. Végül hangsúlyozza, hogy a „nyugati civilizáció és kereszténység, illetve az ortodoxia közötti határvonal egy kitüntetett pontjaként értékelhető Hétfalu helyzete.”, ám nem kerül szóba Brassó nagyon jelentős hatása.

Ebben a részben érdemes lett volna kitérni az SZNM tudományos tervének átalakítására, ugyanis a többi tájegységgel ellentétben a sokszínű erdélyi kultúrát egyetlen közös épületcsoport reprezentálja.

A 8. Probléma érzékenység és aktualitás múzeumi környezetben? című elméleti jellegű alfejezetben a kiállításokról megállapítja, hogy „a sikeres kiállítások egyik általános jellemzője az alapos előkészítettség”, fontos „az önreflexív értékelés és elemzés, valamint szembesülés a társadalmi igényekkel.” Az alfejezet részei között megjelenik a „Tematikus időszak kiállítás az enteriőrök között”, amelyek az ismeretközlés lehetőségeit bővítik, például a gömri házban a szlovákiai magyarok történelméről. Foglalkozik a kétirányú kommunikációval is, jelentős teret szentelve a „Visszajelzés és értékelés – a vendégkönyvi bejegyzések”-nek. – E bejegyzések azon kisebb része hasznosítható, ami túlmutat a tetszik, köszönjük mondanivalón.

Végül helyes konklúzióként szögezi le, hogy „a múzeumok 21. századi tevékenységének legfontosabb mérföldkövei: a magas színvonalú szakmai alapokra épülő hitelesség és autentikusság, valamint kérdésfelvetéseink aktualitása.”

Az utolsó nagy fejezet címe **Tudomány- és kutatástörténeti elemzések.**

A szerző találó meghatározása szerint e rész „a tudománytörténet, a múzeumelmélet és a gyakorlati muzeológia közös halmaza”, melynek tárgya a Néprajzi Múzeum és részlegesen a Skanzen, illetve azok egyes meghatározó szereplőinek működése. A kifejtést korábban nem elemzett források is gazdagítják. A disszertációnak ez az egysége öt alfejezetet tartalmaz.

Az első, A Magyar Néprajzi Társaság és a Néprajzi Múzeum kapcsolata az alapítás és intézményesülés időszakában. Miként 2014. évi tanulmányában, a szoros, egymást segítő munkájukat elemzi a kezdetektől (1872, 1889) fogva, főszereplőik eredményeit kiemelve.

A második alfejezet Jankó János és a Néprajzi Múzeum kapcsolatáról szól, a szerző korábbi cikkéhez (2018b) hasonlóan. Magában foglalja Jankó János részletes tudományos biográfiáját, méltatva hatalmas gyűjtő-, tudományos- és szervező tevékenységét, amelyek révén a Néprajzi Múzeum a hazai néprajz központjává, majd 1899-ben önálló tudományos intézménnyé lett, különféle gyűjteményekkel, folyóirattal, állandó kiállítással (1898), nemzetközi kapcsolatokkal.

A 3. Balassa Iván és a Néprajzi Múzeum c. alfejezetben az igazgató igényes múzeumépítő munkáját méltatja (új állandó kiállítás [1949], korszerű nyilvántartás, restaurálás), idézve tőle, hogy „A tudománytalan kiállítást csak kárt okoz”.

A 4. alfejezet, A Falumúzeumi osztály 1967-es megalakítása a Néprajzi Múzeumban egy 18 oldalas értékelő tanulmány. Számos ismeretlen tény hoz felszínre a vonatottan kibontakozó megvalósulásról és útkeresésről.

Az 5. alfejezet témája A Néprajzi Múzeum működésének jellemzői (1989 – 2020). A Kúria épületébe költözéstől (1975) kezdve eltelt időszak fejleményeit a múzeumigazgatók szerint öt részben elemzi. Közülük is kiemeli Hoffmann Tamás (költözés, új állandó kiállítás,

SZNM-építés, tudományos munka) és Fejős Zoltán (1997–2013) szerepét. Mindkettőnél méltatja a tudományos kutatás jelentőségét, Fejős Zoltánnál emellett a múzeum modernizációját is (digitalizálás, jelenkutatás, társadalmi párbeszéd), amely a gyűjtemények feldolgozásával, gazdag kiállítási, kiadvány- és rendezvénytudománypolitikával párosult. Kemecsi Lajos, a disszertáció írója 2013-tól igazgatja a Néprajzi Múzeumot, szerves folytatást biztosítva elődje munkáinak (MaDok, állományvédelem, digitalizálás etc.), és a kapukat még tágabbra nyitva a társadalom felé. Jelzi ezt a 2014–2018-as OTKA-támogatású MaDok-program is. Az ő elsődleges feladata azonban évek óta a múzeum költöztetése és az új állandó kiállítások előkészítése, azok minden gondjával egyetemben. A dolgozat a 2020-ban megkezdett költözés részleteiről is tájékoztat.

A 6. A Néprajzi Múzeum, mint tudományos műhely (1989 – 2020) című, 13 oldalas alfejezet teljes spektrumú jelentés az intézmény tárgyi, személyi, szerkezeti adottságairól és egyben jövőbe mutató munkaterv a tudományos kutatásokról, azok különféle prezentációjáról, amelyek fókuszában az új épületben megvalósítandó állandó kiállítások állnak. Itt mutatja be a Néprajzi Múzeum könyvtárát és tudományos kiadványait, történeti, számszerű és tartalmi jellemzéssel, kitérve az informatikai modernizálásra is.

A 7. A Néprajzi Múzeum kiállításai (1989 – 2020) című áttekintés rávilágít az intézmény nagyszabású kiállítási tevékenységére, amit 300 különféle tárlat fémjelez. Kiemeli a rendkívül jelentős, újszerű, művészi tervezésű kiállításokat (Időképek és a Műanyag) és a monografikus katalógusokat. – Az egyéb kiállításokkal kapcsolatban legyen szabad megjegyezni, hogy jobb lenne kerülni a hosszú, bulvársajtó ízű, tájszavakkal tűzdelt címadást („Félre gatyá, pendely”..., Bocskor, csizma, paduka. Kalandozás a lábbeli körül).

Az **Összefoglalásban** a Néprajzi Múzeum 2013-as küldetésnyilatkozatából kiindulva leszögezi, hogy az új épületbe költözés új múzeumi stratégiát igényel. Ami, a kifejtésből is Fejős Zoltán könyvéből (2017) érzékelhetően az előző két évtized bevált stratégiájának szerves folytatása. Mikéntjéről felsorolja, mely kérdések szerepelnek a disszertációban, és összegzi az általa adott válaszokat, amelyek lényege egy olyan múzeum működtetése, amely épít a történetiségre, a tudományos kutatásokra, és oktató-nevelő ismeretátadó munkájával, szórakoztató programjaival reagál az új társadalmi igényekre, a legmodernebb eszközök alkalmazásával.

Fölidézi „*A kutatás előzményei, módszerei, irányultsága, az elvégzett vizsgálatok*” főbb elemeit. „*Új tudományos eredmények*” gyanánt említi a néprajzi muzeológia fontos csomópontjainak, a korszerű társadalmi múzeumok nyilvánosságban játszott szerepének fölismerését, a tárgykultúra múzeumi kutatási lehetőségeinek elemzését esettanulmányokkal, nemzetközi összehasonlításban.

Értékelve a disszertációt végezetül leszűrhető, hogy a jelölt széleskörűen tájékozott a néprajzi muzeológia tudományában és gyakorlatában. Korszerű irányzatait és alkalmazási módszereit a Néprajzi Múzeum és a Skanzen konkrét elemzésén keresztül világítja meg. A Mater és egykori filiájának megközelítése azonban eltérő, a virágkorában lévő anya és kisebbik lányának viszonyához hasonló: a Néprajzi Múzeumé elmélyült, az Skanzené a dolgozatban is bevallottan részleges, amit a már megjelent esettanulmányok csak némileg pótolnak. A Néprajzi Múzeum jellemzése komplex, Kemecsi Lajos jól felkészült

intézményvezető, aki vette a fáradságot a múzeum törtnetének, gyűjteményeinek, a vonatkozó szakirodalom alapos áttekintésére és a kéziratos dokumentumok feltárására. Az SZNM bemutatása ellenben töredékes, és hiányzik belőle az értékelés. A mű egyöntetűbb lenne a Skanzen-fejezetek nélkül, és nem is volna kevés.

Az értekezést konstruktív szemlélet jellemzi. A jelölt ideális egyensúlyt keres és képvisel a tudományos és a gyakorlati muzeológiában. Kiepített úton jár, és biztosítani kívánja a magas színvonalú munka folytonosságát. A dolgozat arra mutat, hogy a Néprajzi Múzeum fejlődése jó irányban halad, mégpedig olyan tudományos alapokon nyugvó stratégiával, amelyben a hagyomány és az újítás kellő arányban érvényesül. Különös tekintettel arra, hogy a disszertáció nagyrészt hazánk első számú néprajzi intézményének történetét, eredményeit, jelenlegi tevékenységét és jövőbeli céljait tárja elénk, és a benyújtott mű megfelel az akadémiai doktori cím elnyerése kritériumainak, javasolom az értekezés nyilvános vitára bocsátását és az MTA doktora cím megítélését Kemecsi Lajosnak.

Szentendre 2022. 04. 06.

Dr. Zentai Tünde
az MTA doktora